

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра трудових ресурсів і підприємництва

06-05-139М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійного вивчення і виконання практичних завдань з навчальної дисципліни «Статистичний аналіз та обґрунтування економічних рішень» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійними програмами спеціальності 051 «Економіка» денної та заочної форм навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННІЕМ
Протокол № 1
від 31 серпня 2023 р.

Рівне – 2023

Методичні вказівки до самостійного вивчення і виконання практичних завдань з навчальної дисципліни «Статистичний аналіз та обґрунтування економічних рішень» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійними програмами спеціальності 051 «Економіка» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Мазур Н. О. – Рівне : НУВГП, 2023. – 38 с.

Укладач: Мазур Н. О., к.е.н., доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва.

Відповідальна за випуск: Мазур Н. О., к.е.н., доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва.

Керівники (гаранти) ОП:

- ОПП «Бізнес-аналітика» – Олійник О. О, к.е.н., доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва;
- ОПП «Управління персоналом та економіка праці» – Мазур Н. О., к.е.н., доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва;
- ОПП «Управління персоналом та економіка праці» – Міщук Г. Ю., д.е.н., професор, завідувач кафедри трудових ресурсів і підприємництва.

ЗМІСТ

1. Загальні положення	3
2. Тематичний зміст дисципліни. Питання та завдання за темами	4
3. Рекомендована література	35

© Н. О. Мазур, 2023

© НУВГП, 2023

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальна дисципліна «Статистичний аналіз та обґрунтування економічних рішень» належить до циклу фахової підготовки.

Метою вивчення дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти системи теоретичних знань і прикладних навичок визначати та розв'язувати складні економічні задачі та проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері економіки або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень з використанням методів статистичного аналізу.

Основні завдання: здобуття студентами стійких сучасних знань з теорії прийняття економічних рішень на основі статистичного аналізу даних на макро- та мікрорівні.

Ключові слова: аналіз господарської діяльності, економічне рішення, економічний аналіз, соціально-економічне рішення, статистичний аналіз, управлінське рішення.

Методичні рекомендації до самостійного вивчення та виконання практичних завдань з навчальної дисципліни «Статистичний аналіз та обґрунтування економічних рішень» складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів за освітніми програмами «Бізнес-аналітика» і «Управління персоналом та економіка праці» за спеціальністю 051 Економіка. Вимоги до знань, компетенцій та результатів навчання здобувачів вищої освіти визначено галузевими стандартами вищої освіти України.

Програмний матеріал теоретичного курсу рекомендується вивчати в порядку, передбаченому методичними рекомендаціями.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ. ПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ЗА ТЕМАМИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ТА ПРИЙНЯТТЯ ЕКОНОМІЧНИХ РІШЕНЬ. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НА МАКРО- ТА МЕЗОРІВНІ

Тема 1. Поняття та види управлінських економічних рішень

Поняття управлінського економічного рішення. Види управлінських рішень.

Питання для самоконтролю

- Дайте визначення поняття «рішення»? Які рішення можна вважати економічними? Наведіть конкретні приклади.
- У яких випадках рішення доцільно називати управлінськими?
- Які види управлінських рішень Ви знаєте? Дайте коротку характеристику різних видів управлінських рішень у межах основних ознак класифікації.

Тести для самоконтролю

- 1.1. Вибір альтернативи; дія, спрямована на вирішення проблемної ситуації, – це:
 - а) проблема розвитку;
 - б) проблема вдосконалення;
 - в) проблема стабілізації;
 - г) управлінське рішення;
 - д) управління реалізацією рішення.
- 1.2. Рішення, які реалізуються у короткотерміновому періоді для забезпечення поточної роботи організації, називають:
 - а) перспективними;
 - б) стратегічними;
 - в) поточними;
 - г) ієрархічними;

д) програмними.

➤ 1.3. Мають у своїй основі науково обґрунтовані аналітичні процеси; здебільшого бувають найбільш об'єктивними:

- а) раціональні рішення;
- б) інтуїтивні рішення;
- в) компромісні рішення;
- г) організаційні незапрограмовані рішення;
- д) організаційні запрограмовані рішення.

➤ 1.4. За психологічними особливостями суб'єкта управління розрізняють:

- а) адміністративні рішення;
- б) врівноважені рішення;
- в) організаційні рішення;
- г) імпульсивні рішення;
- д) ієрархічні рішення.

➤ 1.5. За ступенем повноти інформації розрізняють:

- а) креативні рішення;
- б) евристичні рішення;
- в) рішення, прийняті в умовах визначеності;
- г) рішення, прийняті в умовах невизначеності;
- д) соціально-психологічні рішення.

Практичні вправи та завдання

➤ 1.1. Використовуючи різні класифікаційні ознаки управлінських рішень (залежно від рівня ієрархії, напряму впливу, часу дії, сфери охоплення тощо) визначити, які саме рішення доцільно прийняти у заданій (*викладачем або іншими здобувачами вищої освіти*) ситуації.

➤ 1.2. На основі попередньо змодельованої ситуації, визначити характер рішень, які доцільно прийняти, залежно від їх функціональної спрямованості (економічні, організаційні, технічні, соціально-психологічні, екологічні тощо) та охарактеризуйте взаємозв'язок між ними.

Завдання для самостійної роботи

- Наведіть приклади економічних рішень індивіда залежно від циклу його життєдіяльності.

Тема 2. Прийняття економічних рішень

Проблема як основа прийняття економічного рішення. Процес обґрунтування і прийняття управлінських економічних рішень. Фактори та умови прийняття економічних рішень.

Питання для самоконтролю

- У чому полягає різниця між проблемами стабілізації і проблемами розвитку в контексті прийняття управлінських рішень?
- Розкрийте сутність процесу прийняття економічного рішення у вузькому та в широкому розумінні. Дайте коротку характеристику кожного з етапів прийняття управлінського рішення.
- Які основні фактори впливають на процес прийняття управлінського рішення? У чому саме, на вашу думку, полягає вплив кожного з цих факторів?
- Які умови мають бути витримані для прийняття ефективних управлінських рішень?
- Які ознаки характеризують ефективні управлінські економічні рішення? У чому полягає сутність кожної з названих Вами ознак?

Тести для самоконтролю

- 2.1. Аналіз ситуації, в якій перебуває організація, у т. ч. пошук, збирання і опрацювання інформації, а також виявлення і формування проблеми, що потребує вирішення, передбачає такий етап процесу прийняття рішення, як:
 - а) затвердження рішення;
 - б) підготовка рішення;
 - в) узаконення альтернативи;
 - г) управління реалізацією рішення;
 - д) реалізація рішення.

➤ 2.2. Ознака управлінського економічного рішення, яка характеризується правильним вибором моменту його прийняття:

- а) своєчасність прийняття рішення;
- б) гнучкість рішення;
- в) комплексність рішення;
- г) правомірність рішення;
- д) оптимальність рішення;

➤ 2.3. Проблеми, що потребують рішень, які мають бути спрямовані на усунення недоліків, що перешкоджають функціонуванню системи, – це:

- а) метод оберненої «мозкової атаки»;
- б) елімінування;
- в) проблеми розвитку;
- г) проблеми вдосконалення;
- д) проблеми стабілізації.

➤ 2.4. Рішення повинні відповідати таким вимогам (оберіть правильні відповіді):

- а) економічність – забезпечувати досягнення поставленої мети з якомога більшими витратами;
- б) ефективність – заважати досягненню поставленої організацією мети;
- в) економічність – забезпечувати досягнення поставленої мети з найменшими витратами;
- г) реальність – рішення НЕ має бути абстрактним;
- д) випадковість – не тільки ухвалення рішення, а й досягнення мети.

➤ 2.5. До особистих якостей менеджера, які впливають на процес прийняття управлінських рішень, належать:

- а) невизначеність середовища прийняття рішення;
- б) освіта;
- в) наявність ефективних комунікацій;
- г) характер;
- д) інформаційні обмеження.

Практичні справи та завдання

- 2.1. Для прикладів рішень, наведених Вами під час виконання практичних завдань 1.1-1.2, деталізуйте:
 - а) тип проблеми, на розв'язання якої спрямовується прийняття рішення (проблема стабілізації чи проблема розвитку);
 - б) потенційний вплив конкретних факторів на прийняття рішення;
 - в) можливі причини невиконання рішення.

Завдання для самостійної роботи

- Опишіть процес прийняття економічних рішень індивіда в розрізі усіх його етапів на прикладі:
 - а) вибору освітньої програми та закладу вищої освіти для вступу в магістратуру;
 - б) вибору місця роботи (працевлаштування).

Тема 3. Поняття та інструментарій статистичного аналізу

Поняття статистичного аналізу. Джерела даних статистичного аналізу. Групування статистичних даних. Абсолютні й відносні статистичні показники. Аналіз рядів динаміки. Середні величини. Статистичні таблиці. Статистичний аналіз на основі побудови графіків.

Питання для самоконтролю

- Що характеризують такі поняття, як «статистична інформація» і «статистичний аналіз»? Які Ви знаєте джерела отримання статистичних даних?
- У чому полягає сутність групування статистичних даних? За якими ознаками може здійснюватися групування статистичних даних? Наведіть приклади.
- Що означають поняття «статистичний показник» і «статистична сукупність»? Наведіть приклади абсолютних та відносних статистичних показників.

- Які види відносних показників використовують у статистичному аналізі? Наведіть приклади відносних показників: структури, планового завдання, виконання плану, динаміки, інтенсивності, координації, диференціації, порівняння.
- Що характеризують ряди динаміки у статистичному аналізі? Які аналітичні показники застосовують для оцінювання властивостей динаміки у статистичному аналізі? Як розраховують кожен з цих показників і що характеризує його значення?
- У яких випадках у статистичному аналізі використовують середні величини? Наведіть конкретні приклади.
- Яка роль таблиць у статистичному аналізі? Які існують правила побудови статистичних таблиць та представлення в них статистичної інформації?
- Яка роль графіків у статистичному аналізі? Які існують правила побудови статистичних графіків та представлення на них даних?
- Які типи статистичних графіків Ви знаєте? Обґрунтуйте доцільність застосування конкретних типів діаграм для відображення різних видів інформації.

Тести для самоконтролю

- 3.1. Систематизований розподіл явищ і об'єктів на певні групи, класи, розряди на основі їх схожості або відмінностей називають:
 - а) класифікацією;
 - б) прийняттям рішення;
 - в) порівнянням;
 - г) вибором альтернатив;
 - д) статистичними графіками.
- 3.2. Оберіть натуральні одиниці вимірювання абсолютних статистичних показників:

а) тис. грн/особа;	г) %;
б) кг/люд-год;	д) грн.
в) м;	

- 3.3. До відносних показників динаміки належать:
 - а) частка сільського населення у загальній чисельності населення;
 - б) структура собівартості продукції;
 - в) співвідношення між сільським і міським населенням у минулому році;
 - г) продуктивність праці бригади за рік;
 - д) темп зростання прибутку підприємства.

- 3.4. До якісних (атрибутивних) ознак групування статистичних даних належать:
 - а) середня кількість працівників підприємства;
 - б) розмір заробітної плати;
 - в) стать;
 - г) освіта;
 - д) продуктивність праці.

- 3.5. До відносних показників структури належать:
 - а) частка жінок у загальній чисельності економічно активного населення;
 - б) кількість найманих працівників підприємства станом на 31 грудня;
 - в) темп приросту обсягу реалізованої продукції;
 - г) темп зростання рентабельності продукції;
 - д) відсоток витрат на оплату праці у загальній сумі операційних витрат.

Практичні вправи та завдання

- 3.1. Розрахунок абсолютних та відносних показників на основі заданих статистичних даних на мікро- та макрорівнях. Аналіз рядів динаміки за 3-5 років.
- 3.2. Визначення середніх величин.
- 3.3. Побудова таблиць з метою візуалізації статистичних даних.
- 3.4. Побудова графіків з метою візуалізації статистичних даних.

Завдання для самостійної роботи

- Вибір статистичних даних з офіційного сайту Державної служби статистики України (URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>) для аналізу визначеної сфери соціально-економічного розвитку держави та її адміністративно-територіальних одиниць.

Тема 4. Методи та прийоми статистичного аналізу

Основні методи статистичного аналізу для підготовки, обґрунтування, прийняття й реалізації економічних рішень. Математичні способи та прийоми аналізу соціально-економічних явищ та процесів.

Питання для самоконтролю

- Які методи статистичного аналізу застосовують для підготовки, обґрунтування, прийняття й реалізації економічних рішень? Дайте коротку характеристику кожного з цих методів.
- Які математичні способи та прийоми аналізу соціально-економічних явищ та процесів використовують у статистичному аналізі? Наведіть приклади їх застосування на різних етапах прийняття рішень.

Тести для самоконтролю

- 4.1. Організація прийомів і способів діяльності, що дозволяє людині чи організації досягти певних цілей, – це:
 - а) проблеми;
 - б) альтернативи;
 - в) рішення;
 - г) аналіз;
 - д) методи.
- 4.2. Методи прийняття економічних рішень, які ґрунтуються на логічних судженнях, доказах, виборі кращого рішення за допомогою математично-статистичного апарату, називають:
 - а) формальними;
 - б) неформальними;
 - в) евристичними;
 - г) методами прямої та оберненої «мозкової атаки»;
 - д) методами елімінування.

➤ 4.3. Базується на відносних показниках, які відображають відношення рівня даного явища до рівня його в минулому або до рівня аналогічного явища, котрий розглядається як базовий:

- а) метод групування;
- б) метод дискусії;
- в) індексний метод;
- г) метод інтерв'ю;
- д) метод анкетування.

➤ 4.4. Відповідно до етапів прийняття управлінських рішень виділяють такі методи:

- а) колективні методи експертних оцінок;
- б) метод інтерв'ю;
- в) метод ліквідації безвихідних ситуацій;
- г) методи діагностики проблеми управління;
- д) методи оцінювання і вибору варіантів.

➤ 4.5. До аналітичних методів статистичного аналізу належать:

- а) метод Делфі;
- б) метод відносних величин;
- в) методи елімінування;
- г) індексний метод;
- д) метод інтерв'ю.

Практичні вправи та завдання

➤ 4.1. Аналіз заданих статистичних даних на мікро- та макрорівнях на основі методів: групування, порівняння та ранжування.

➤ 4.2. Розрахунок показників для різних видів факторного аналізу.

➤ 4.3. Стандартизація (нормалізація) рядів даних.

➤ 4.4. Основи кореляційно-регресійного аналізу.

Тема 5. Статистичний аналіз соціально-економічного розвитку на макро- та мезорівні

Соціально-економічні показники у статистичному аналізі на рівні держави та регіону. Врахування результатів статистичного аналізу на макро- та мезорівні під час прийняття рішень на підприємстві (в установі, організації). Візуалізація даних.

Практичні вправи та завдання

➤ 5.1. На основі даних Державної служби статистики України (URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>) проаналізувати в динаміці показники соціально-економічного розвитку держави та її адміністративно-територіальних одиниць за три останніх роки. *Конкретний напрям досліджень студент обирає самостійно.*

Під час проведення аналізу обов'язково використати:

- ✓ метод абсолютних, відносних (не менше ніж за двома видами відносних показників; дати короткі пояснення) та середніх величин;
- ✓ метод порівняння;
- ✓ метод групувань (вказати ознаку);
- ✓ табличний спосіб представлення даних;
- ✓ графічний спосіб представлення даних (не менше двох видів графіків).

Конкретні показники для розрахунку (індекси, прирости, темп зростання, темп приросту, середні величини тощо), способи їх графічного й табличного відображення та формування висновків студент обирає і обґрунтовує самостійно залежно від тематичної спрямованості обраного завдання.

Завдання для самостійної роботи

➤ 5.1. Візуалізація даних практичного завдання шляхом представлення мультимедійної презентації або належно оформленого реферату.

Тема 6. Евристичні методи прийняття економічних рішень

Евристичні (експертні) методи в системі прийняття економічних рішень. Методи індивідуальної роботи. Методи групової роботи. Експертні оцінки в системі евристичних методів. Формування експертних оцінок та оцінка узгодженості думок експертів.

Питання для самоконтролю

- У яких випадках доцільно застосовувати евристичні (експертні) методи в прийнятті економічних рішень? У чому полягає суть даних методів?
- Перерахуйте відомі Вам експертні методи індивідуальної роботи. Дайте коротку характеристику кожного із згаданих Вами методів.
- Перерахуйте відомі Вам експертні методи індивідуальної роботи. Дайте коротку характеристику кожного з названих методів.
- У чому полягає суть методу прямої «мозкової атаки» і методу оберненої «мозкової атаки» (мозкового штурму)? У яких випадках доцільно застосовувати кожен з цих методів?
- Які ключові моменти застосування методу Делфі в процесі прийняття рішень?
- Назвіть відомі Вам види шкал вимірювання, які використовують для формалізації евристичної інформації експертів. Дайте коротку характеристику кожного виду шкал.
- Якої послідовності підготовки та проведення експертизи необхідно дотримуватися з метою прийняття економічних рішень?
- Назвіть основні вимоги, яким мають відповідати експерти, які беруть участь в процесі прийняття та обґрунтування економічних рішень.
- Перерахуйте відомі Вам методи формування експертних оцінок. Дайте коротку характеристику кожного з названих Вами методів за умови різних підходів щодо ваги (рівноправності) експертів та важливості ознак, які оцінюються.

➤ Яка мета та порядок визначення узгодженості оцінок експертів?

Тести для самоконтролю

➤ 6.1. До евристичних (експертних) методів належать:

- а) метод інтерв'ю;
- б) метод абсолютних величин;
- в) метод ключових запитань;
- г) метод середніх величин;
- д) метод прямої «мозкової атаки».

➤ 6.2. Метод, який передбачає виявлення об'єктивно узагальненої оцінки експертної групи шляхом обробки індивідуальних, незалежних оцінок експертів:

- а) метод абсолютних величин;
- б) метод відносних величин;
- в) метод колективної експертної оцінки;
- г) метод інтерв'ю;
- д) метод анкетування.

➤ 6.3. Передбачає не генерацію нових ідей, а критику вже наявних:

- а) метод оберненої «мозкової атаки»;
- б) метод прямої «мозкової атаки»;
- в) аналоговий метод;
- г) метод елімінування;
- д) метод відносних величин.

➤ 6.4. Метод, який використовується, коли експерти можуть порівняти об'єкти між собою попарно і встановити кращий об'єкт у кожній парі:

- а) метод дискусії;
- б) метод інтерв'ю;
- в) метод прямої «мозкової атаки»;
- г) метод попарних порівнянь;
- д) метод анкетування.

➤ 6.5. Впорядкована або ранжована послідовність об'єктів відповідно до зменшення їх значущості з визначенням рангу об'єкта, яку використовують для формалізації евристичної інформації експертів, – це:

- а) шкала порядку або рангова шкала;
- б) шкала Харрінгтона;
- в) шкала попарних порівнянь;
- г) вербально-числова шкала;
- д) числова шкала відмінностей.

Практичні вправи та завдання

➤ 6.1. Для вирішення попередньо визначеної проблеми (*конкретну проблему стабілізації або проблему розвитку на мікро- або макрорівні може бути задано викладачем або запропоновано академічною групою*) необхідно:

1) сформувати склад експертної групи із зазначенням посад (або соціальної ролі, якщо завдання виконується для окремих проблем макрорівня) і компетентностей експертів, необхідних для прийняття рішень в даній галузі;

2) у ролі експертів:

- запропонувати можливі чинники для вирішення проблеми;
- оцінити силу впливу кожного чинника на зміну показника (або ситуації) за 10-бальною шкалою;
- для перевірки ступеня достовірності експертної оцінки розрахувати коефіцієнт конкордації (або інший відповідний показник) та зробити висновки щодо узгодженості думок експертів;
- на основі ранжування середньої бальної експертної оцінки встановити пріоритетність дослідження чинників залежно від сили їхнього впливу на показник (ситуацію);
- з використанням шкали Харрінгтона визначити чинники, які потенційно матимуть вплив на показник (ситуацію), проранжувавши їх від дуже високого до дуже низького.

➤ 6.2. Використовуючи метод попарних порівнянь, оцінити поточний стан проблеми в розрізі чинників, визначених під час виконання завдання 6.1.

➤ 6.2. Зробити висновки щодо стабілізації або вдосконалення ситуації та сформулювати рішення, приділивши першочергову увагу чинникам, які за оцінкою експертів мають надвисокий рівень впливу.

Завдання для самостійної роботи

➤ 6.1. За результатами розрахунків і аналізу, проведеного за практичним завданням 5.1, шляхом індивідуального експертного оцінювання необхідно:

1) ідентифікувати можливі чинники, які вплинули на динаміку аналізованих показників (запропонувати перелік із 7-10 чинників);

2) оцінити силу впливу кожного чинника на зміну показника за наперед визначеною бальною шкалою (*шкалу студент обґрунтовує самостійно*);

3) для формалізації експертної оцінки розробити три різні шкали вимірювання (*наприклад*, рангова шкала, бальна шкала відмінностей, числова шкала відношень, шкала попарних порівнянь, вербально-числові шкали тощо);

4) на основі аналізу запропонувати першочергові економічні та соціальні рішення для стабілізації /розвитку ситуації в країні /регіоні /галузі, яка відображена аналізованими показниками.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ РЕЗУЛЬТАТІВ. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ РІШЕНЬ

Тема 7. Онови аналізу господарської діяльності підприємства

Поняття та принципи проведення аналізу господарської діяльності. Основні методи та прийоми аналізу діяльності підприємства. Організаційно-інформаційне забезпечення аналізу господарської діяльності. Взаємозв'язок аналізу господарської діяльності та обґрунтування управлінських рішень.

Питання для самоконтролю

- У чому полягають основні завдання аналізу господарської діяльності на рівні конкретного підприємства? Яких принципів необхідно дотримуватися при його проведенні?
- Які методи та прийоми аналізу діяльності підприємства Вам відомі? Дайте коротку характеристику кожного з названих Вами методів та прийомів.
- Які риси притаманні економічній інформації? У який спосіб відбувається інформаційне забезпечення аналізу господарської діяльності?
- Чи існує взаємозв'язок між аналізом господарської діяльності та обґрунтуванням управлінських рішень? Обґрунтуйте відповідь.

Тема 8. Детермінований факторний аналіз. Способи комплексної оцінки

Детерміновані факторні моделі. Способи факторних розрахунків. Способи комплексної оцінки. Прийоми фінансової математики. Прийоми стохастичного аналізу.

Питання для самоконтролю

- У чому полягають особливості таких детермінованих факторних моделей: адитивні; мультиплікативні; кратні; комбіновані?

- Коротко охарактеризуйте такі способи факторних розрахунків: ланцюгові підстановки; метод абсолютних різниць; індексний метод; метод відносних різниць.
- Які способи комплексної оцінки Вам відомі? У чому полягає сутність наступних методик: метод сум; суми місць; середньої геометричної; метод відстаней?
- Дайте коротку характеристику таких прийомів фінансової математики, як прості та складні відсотки; дисконтування.
- Розкрийте зміст таких прийомів стохастичного аналізу, як кореляція; регресійний аналіз; факторний аналіз.

Тести для самоконтролю

- 8.1. Прийом факторного аналізу, який передбачає усунення, виключення впливу всіх, окрім одного, факторів на величину результативного показника, – це:
 - а) елімінування;
 - б) дисконтування;
 - в) ділення;
 - г) скорочення;
 - д) подовження.
- 8.2. Детерміновану факторну модель, у якій зміна значень показника представлена як сума окремих компонент, називають:
 - а) кратною;
 - б) комбінованою;
 - в) експериментальною;
 - г) адитивною;
 - д) позитивною.
- 8.3. Полягає у послідовній, почерговій заміні у функціональній моделі базисних параметрів на звітні, в обчисленні умовних результатних показників та їх порівнянні для визначення впливу факторів:
 - а) метод відстаней;
 - б) метод ланцюгових підстановок;
 - в) метод сум;
 - г) метод ранжування;

д) метод дисконтування.

➤ 8.4. До методів комплексної оцінки відносять:

- а) метод дисконтування;
- б) метод сум;
- в) метод середньої геометричної;
- г) метод суми місць;
- д) метод елімінування.

➤ 8.5. Дисконтування є прийомом:

- а) комплексної оцінки;
- в) факторного аналізу;
- б) стохастичного аналізу;
- г) рейтингування;
- д) фінансової математики.

Тема 9. Аналіз бізнес-процесів та ефективності використання капіталу підприємства

Аналіз бізнес-процесів підприємства. Аналіз виробництва і реалізації продукції. Аналіз технічного потенціалу підприємства. Пошук можливостей оптимізації та підвищення ефективності використання капіталу підприємства.

Питання для самоконтролю

➤ Що, на Вашу думку, можна віднести до бізнес-процесів підприємства? Дайте коротку характеристику кожного з наведених вами прикладів ділових процесів. Які ресурси (вхід) і результати (вихід) притаманні для кожного з цих бізнес-процесів?

➤ Детально охарактеризуйте такі напрями бізнес-процесів на підприємстві (за можливості, наведіть відомі Вам реальні або умовні приклади):

- аналіз процесу постачання матеріальних ресурсів на підприємстві;
- аналіз процесу виробництва готової продукції;
- аналіз процесу реалізації готової продукції підприємства.

- Які методи оптимізації бізнес-процесів на підприємстві Вам відомі? У чому полягає суть кожного з названих Вами методів?
- Що належить до технічного потенціалу підприємства?
- Що належить до основних засобів підприємства? Які показники використовують для аналізу стану та ефективності використання основних засобів? Як розраховують і що характеризує кожен з названих Вами показників?

Тести для самоконтролю

- 9.1. До можливих напрямів аналізу процесу реалізації готової продукції належать:
 - а) аналіз ринку збуту готової продукції;
 - б) аналіз виконання плану виробництва продукції;
 - в) аналіз цінової політики підприємства на товарних ринках;
 - г) аналіз ритмічності постачань матеріальних ресурсів;
 - д) розроблення заходів для збільшення обсягів реалізації готової продукції.

- 9.2. До основних засобів підприємства відносять:
 - а) будівлі, споруди;
 - б) позикові кошти підприємства;
 - в) висококваліфікованих працівників;
 - г) транспортні засоби;
 - д) власні кошти підприємства.

- 9.3. До можливих напрямів аналізу процесу постачання матеріальних ресурсів належать:
 - а) аналіз виконання плану виробництва продукції;
 - б) аналіз ритмічності постачання матеріальних ресурсів;
 - в) оцінювання якості готової продукції;
 - г) аналіз плинності працівників;
 - д) вивчення строків та умов поставок матеріальних ресурсів;

- 9.4. Для аналізу ефективності використання основних засобів підприємства використовують показники:
 - а) фондівдача;
 - б) продуктивність праці;

- в) фондомісткість;
- г) рентабельність продукції;
- д) трудомісткість робіт.

➤ 9.5. Претензія, яка пред'являється постачальникові у зв'язку з постачанням продукції, якість якої не відповідає умовам договору або контракту на поставку, має назву:

- а) рекламація;
- б) оферта;
- в) догана;
- г) акцепт;
- д) штраф.

Практичні вправи та завдання

- 9.1. Аналіз виробництва і реалізації продукції.
- 9.2. Аналіз технічного потенціалу підприємства.
- 9.3. Пошук можливостей оптимізації та підвищення ефективності використання капіталу підприємства за результатами аналізу та обґрунтування економічних рішень.

Тема 10. Прийняття фінансових та інвестиційних рішень

Аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства. Оптимізація величини прибутку підприємства. Прийняття фінансових рішень.

Основи інвестиційного аналізу. Інвестиційна привабливість підприємства. Управління інвестиційними рішеннями.

Питання для самоконтролю

- Назвіть основні види доходів та витрат підприємства. Які основні напрями аналізу доходів і витрат підприємства Вам відомі?
- Що належить до основних джерел оптимізації величини прибутку підприємства?

- Які показники прибутку використовують для оцінки фінансового результату й ефективності діяльності підприємства? Як розраховується і що характеризує кожен з цих показників?
- Які кошти підприємства належать до власних, а які до позикових? Яка мета економічних рішень в контексті співвідношення цих двох категорій?
- Назвіть відомі Вам методики, які використовують для підвищення ефективності процесів розробки економічних управлінських рішень на основі фінансового аналізу. Дайте коротку характеристику кожної з названих Вами методик.
- Охарактеризуйте ключові моменти побудови моделі безбитковості. Яка, на Вашу думку, її роль у прийнятті економічних рішень на підприємстві?
- Яка головна особливість методів дисконтування? У чому Ви вбачаєте переваги та недоліки дисконтування під час його використання в процесі обґрунтування економічних рішень?
- Яка мета і спрямування інвестиційних рішень? Що може бути об'єктом інвестиційного рішення? Які види інвестиційних рішень виділяють залежно від об'єкта капіталовкладень?
- Перерахуйте відомі Вам методи, які використовують для оцінювання доцільності капіталовкладень з метою обґрунтування відповідних економічних рішень. Дайте коротку характеристику кожного із згаданих Вами методів. У чому полягає головна відмінність між простими методами і методами дисконтування?

Тести для самоконтролю

- 10.1. До методик, спрямованих на підвищення ефективності фінансових управлінських рішень, належать:
 - а) модель п'яти сил М. Портера;
 - б) оцінювання працівників;
 - в) модель безбитковості;
 - г) модель управління грошовими потоками;
 - д) методика ВСГ-аналізу.
- 10.2. Метод оцінювання періоду окупності інвестицій використовують у першу чергу для прийняття:

- а) рішень у сфері управління персоналом;
- б) рішень у сфері маркетингу;
- в) інвестиційних рішень;
- г) рішення щодо встановлення конкретних цін на товари;
- д) рішення щодо мотивування персоналу.

➤ 10.3. Якщо для прийняття фінансового рішення потрібно: 1) зробити поточну оцінку майбутнього результату; 2) порівняти його з теперішніми витратами, то це свідчить про доцільність використання:

- а) методу дисконтування;
- б) моделі управління грошовими потоками;
- в) моделі беззбитковості;
- г) моделі основного балансового рівняння;
- д) методики BCG-аналізу.

➤ 10.4. Метод прийняття інвестиційних рішень, який передбачає розрахунок періоду часу, за який доходи покривають витрати на реалізацію інвестиційного проекту:

- а) модель беззбитковості;
- б) модель управління грошовими потоками;
- в) методика SWOT-аналізу;
- г) метод оцінювання періоду окупності інвестицій;
- д) модель основного балансового рівняння.

➤ 10.5. Модель управління грошовими потоками використовують у першу чергу для прийняття:

- а) фінансових рішень;
- б) рішень у сфері маркетингу;
- в) рішень у сфері управління персоналом;
- г) рішень щодо товарної політики;
- д) рішень щодо мотивування персоналу.

Практичні вправи та завдання

➤ 10.1. Аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства. Пошук шляхів оптимізації величини прибутку підприємства та обґрунтування відповідних рішень.

- 10.2. Обґрунтування фінансових рішень на основі побудови моделі беззбитковості.
- 10.3. Формування системи показників економічної та соціальної ефективності інвестицій залежно від об'єкта інвестування.
- 10.4. Обґрунтування інвестиційних рішень на основі порівняння результатів оцінки доцільності капіталовкладень, розрахованих простими і дисконтними методами.
- 10.5. Формування системи показників для обґрунтування рішень щодо:
 - реальних (капіталоутворюючих) інвестицій;
 - фінансових інвестицій;
 - інвестицій у природоохоронну діяльність;
 - соціальних інвестицій.

Завдання для самостійної роботи

- 10.1. Що може бути об'єктом інвестиційного рішення індивіда?
- 10.2. Продемонструйте процес прийняття інвестиційного рішення окремим індивідом на прикладі вибору між чинними депозитними програмами комерційних банків, які функціонують на території України. За необхідності – проведіть відповідні розрахунки.

Тема 11. Аналіз показників праці та прийняття рішень у сфері управління персоналом

Визначення потреби організації в персоналі та шляхів його залучення. Аналіз показників руху працівників та продуктивності праці. Управлінські рішення щодо мотивування персоналу.

Питання для самоконтролю

- Назвіть і коротко охарактеризуйте відомі Вам методи обґрунтування (визначення) потреби в працівниках (загалом і за окремими категоріями).

- Які управлінські рішення необхідно прийняти для ефективної реалізації процесу наймання працівників?
- Назвіть і коротко охарактеризуйте відомі Вам методи пошуку кандидатів на вакантну посаду. Які з них, на Вашу думку, є найбільш ефективними у конкретних ситуаціях? Обґрунтуйте відповідь.
- Назвіть і коротко охарактеризуйте відомі Вам методи добору працівників. Які з них, на Вашу думку, є найбільш ефективними у конкретних ситуаціях? Обґрунтуйте відповідь.
- Охарактеризуйте визначальні ознаки обґрунтування та прийняття управлінських рішень щодо:
 - адаптації працівника;
 - оцінювання діяльності працівника;
 - розвитку ділової кар'єри та професійного навчання працівника?

Обґрунтуйте відповідь.

- Дайте визначення поняття «рух персоналу» («рух працівників»). Які види руху працівників Вам відомі? Якими показниками характеризують дане явище? На що мають бути спрямовані управлінські рішення залежно від результатів аналізу стану та динаміки основних показників руху персоналу?
- Назвіть і охарактеризуйте основні показники рівня продуктивності праці. Які методи визначення продуктивності праці Вам відомі? У чому полягає особливість застосування кожного з цих методів, у т. ч. їхні переваги та недоліки? Що відносять до факторів і резервів зростання продуктивності праці? Перерахуйте основні фактори та резерви зростання продуктивності праці. На що мають бути спрямовані управлінські рішення залежно від результатів аналізу стану та динаміки основних показників рівня продуктивності праці?
- На що спрямовані управлінські рішення у сфері мотивування персоналу? У чому полягає їхній економічний та соціальний характер? Назвіть і коротко охарактеризуйте відомі Вам методи стимулювання працівників.

Тести для самоконтролю

- 11.1. Пошук претендентів на вакантні робочі місця через центри зайнятості використовують у першу чергу для прийняття:
- а) рішень у сфері маркетингу;
 - б) інвестиційних рішень;
 - в) фінансових рішень;
 - г) рішень щодо бренду товару;
 - д) рішень у сфері управління персоналом.
- 11.2. Управлінське рішення «працівник відповідає займаній посаді» може бути результатом:
- а) атестації працівника;
 - б) брендингу товару;
 - в) аналізу на основі матриці І. Ансоффа;
 - г) розрахунку середньої фондовіддачі;
 - д) моделі основного балансового рівняння.
- 11.3. Управлінські рішення у сфері управління персоналом можуть передбачати:
- а) оголошення про вакансії у зовнішніх засобах інформації;
 - б) розподіл заробітної плати відповідно до кількості та якості праці;
 - в) визначення каналів збуту продукції;
 - г) оцінювання фінансових активів організації в поточному та перспективному періодах;
 - д) встановлення скороченого робочого дня.
- 11.4. Аналіз плинності кадрів передбачає включення в розрахунок кількості працівників, які:
- а) звільнилися з підприємства за власним бажанням;
 - б) вийшли на пенсію;
 - в) вибули з підприємства через невідповідність займаній посаді;
 - г) впродовж року звільнялися й працевлаштувалися на те саме підприємство;
 - д) перейшли на роботу в інший функціональний відділ всередині того ж підприємства.

➤ 11.5. Для аналізу динаміки продуктивності праці найчастіше використовують показник, який визначається кількістю продукції, виготовленою за одиницю часу, і має назву:

- а) прибуток;
- б) рентабельність;
- в) виробіток;
- г) трудомісткість;
- д) якість.

Практичні вправи та завдання

- 11.1. Аналіз динаміки показників плинності працівників.
- 11.2. Факторний аналіз продуктивності праці.
- 11.3. Кореляційно-регресійний аналіз показників праці (виробіток, коефіцієнт плинності, розмір заробітної плати тощо).
- 11.4. Аналіз чинників руху працівників та продуктивності праці на основі експертних методів.
- 11.5. Формування системи стимулювання працівників.

Завдання для самостійної роботи

- 11.1. Визначення потреби організації в персоналі та шляхів залучення працівників. *Вид економічної діяльності організації (підприємства, установи) студент обирає самостійно.*
- 11.2. Запропонуйте склад соціального пакету залежно від потреб працівників та фінансового стану організації. *Вид організації (підприємства, установи) та категорію персоналу студент обирає самостійно.*

Тема 12. Основи аналізу конкурентоспроможності підприємства та прийняття управлінських рішень у сфері маркетингу

Основи аналізу конкурентоспроможності та конкурентних позицій підприємства. Основні напрями прийняття економічних рішень у маркетинговій діяльності. Методики маркетингового ситуаційного аналізу.

Питання для самоконтролю

- Дайте визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства». Що характеризує поняття «конкурентні переваги»? Наведіть приклади зовнішніх та внутрішніх конкурентних переваг підприємства.
- За якими показниками можна оцінити конкурентоспроможність (визначити конкурентну позицію) організації (підприємства, установи) конкретного виду економічної діяльності.
- Які стратегічні маркетингові питання зазвичай вирішуються у межах загальної (корпоративної) стратегії організації? Назвіть і охарактеризуйте основні проблеми, на які можуть спрямовуватися управлінські рішення у сфері маркетингу.
- Охарактеризуйте ключові моменти проведення SWOT-аналізу. Які управлінські рішення можна обґрунтувати за результатами є SWOT-аналізу?
- Розкрийте сутність методики BCG-аналізу. Які управлінські рішення можна обґрунтувати за результатами BCG-аналізу?
- З якою метою використовують модель п'яти сил М. Портера? Які основні принципи використання цієї методики?
- З якою метою використовують матрицю І. Ансоффа? Які основні правила використання цієї методики?
- Перерахуйте основні напрями аналізу ринку з метою прийняття управлінських рішень у сфері маркетингу та підвищення конкурентоспроможності підприємства. Дайте коротку характеристику кожного з названих Вами напрямів.

Тести для самоконтролю

- 12.1. Управлінські рішення у сфері маркетингової діяльності спрямовані на вирішення таких основних питань:
 - а) рішення щодо товарної політики;
 - б) рішення щодо встановлення конкретних цін на товари;
 - в) оцінка фінансових активів організації в поточному та в перспективному періодах;
 - г) вивчення резюме кандидатів на вакантне робоче місце;
 - д) рішення щодо дизайну товару.

➤ 12.2. Методика маркетингового ситуаційного аналізу, в якій використовують чотири квадранти, які поділяються на два блоки: зовнішніх і внутрішніх факторів, – це:

- а) методика BCG-аналізу;
- б) модель п'яти сил М. Портера;
- в) методика SWOT-аналізу;
- г) модель основного балансового рівняння;
- д) метод індексу доходності.

➤ 12.3. Внутрішніми факторами конкурентоспроможності підприємства є:

- а) державна політика щодо експорту та імпорту;
- б) рівень кваліфікації персоналу організації;
- в) рівень економічного розвитку країни;
- г) система державного страхування;
- д) якість менеджменту на підприємстві.

➤ 12.4. Методика маркетингового ситуаційного аналізу, яка ґрунтується на ідентифікації потенціалу споживачів, конкурентів, постачальників і нових можливих конкурентів, загрози від ринків товарів-субститутів:

- а) методика SWOT-аналізу;
- б) методика BCG-аналізу;
- в) модель п'яти сил М. Портера;
- г) модель управління грошовими потоками;
- д) анкетування.

➤ 12.5. До основних управлінських рішень у сфері дистрибуції (збуту продукції) належать:

- а) встановлення гнучкого графіка робочого часу;
- б) визначення каналів збуту продукції;
- в) атестація працівників підприємства;
- г) відбір учасників для каналів збуту продукції;
- д) розробка та використання показників успішності фінансової діяльності організації.

Практичні вправи та завдання

Робота в малих групах

➤ 12.1. Порівняльний аналіз конкурентоспроможності бізнес-одиниць (у межах одного виду економічної діяльності).

На основі аналізу інформації на офіційному сайті двох обраних суб'єктів господарювання та інших Internet-ресурсів визначити для кожного з них:

- стратегічний потенціал (внутрішні фактори конкурентоспроможності) та конкурентні переваги кожного із суб'єктів бізнесу;
- зовнішні фактори конкурентоспроможності кожного з суб'єктів бізнесу;
- конкурентну позицію в регіоні або в державі.

Підприємства для порівняння студенти обирають самостійно.

➤ 12.2. Аналіз конкурентної позиції реального підприємства за однією з методик (SWOT-аналіз, BCG-аналіз, модель п'яти сил М. Портера, матриця І. Ансоффа). Обґрунтування управлінських рішень щодо подальшого розвитку підприємства.

Підприємство для аналізу студенти обирають самостійно.

Завдання для самостійної роботи

➤ 12.1. Візуалізація результатів аналізу за практичними завданнями 12.1-12.2 шляхом представлення та захисту мультимедійної презентації або належно оформленого реферату.

➤ 12.2. З'ясувати сутність, встановити взаємозв'язок та запропонувати можливі показники оцінювання для таких видів конкурентоспроможності:

- економічна;
- соціальна;
- екологічна.

Тема 13. Аналіз результативності бізнесу

Аналіз показників результативності бізнесу. Сутність, види і методи побудови рейтингових оцінок.

Питання для самоконтролю

- Які абсолютні та відносні показники результативності бізнесу Вам відомі? Як розраховують кожен з названих Вами показників?
- Порівняйте між собою абсолютні й розраховані на їх основі відносні показники результативності бізнесу, виокремивши їхні переваги, недоліки та можливості застосування.
- Розкрийте сутність побудови рейтингових оцінок.

Тести для самоконтролю

- 13.1. Відносним показником результативності бізнесу є:
 - а) дохід;
 - б) витрати;
 - в) загальний прибуток;
 - г) чистий прибуток;
 - д) рентабельність.
- 13.2. Абсолютним показником результативності бізнесу є:
 - а) дохід;
 - б) витрати;
 - в) коефіцієнт фінансової стійкості;
 - г) прибуток;
 - д) рентабельність.
- 13.3. Сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати, – це:
 - а) амортизаційні відрахування;
 - б) єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
 - в) податок на додану вартість;
 - г) прибуток;
 - д) утримання.

➤ 13.4. До основних показників рентабельності належать:

- а) рентабельність продажу;
- б) рентабельність активів;
- в) чистий прибуток;
- г) рентабельність власного (акціонерного) капіталу;
- д) дохід від реалізації продукції.

➤ 13.5. Оцінка позиції аналізованого об'єкта за шкалою показників має назву:

- а) групування;
- б) класифікація;
- в) диференціація;
- г) диверсифікація;
- д) рейтинг.

Практичні вправи та завдання

➤ 13.1. Аналіз впливу факторів на показники результативності бізнесу.

Завдання для самостійної роботи

➤ 13.1. Формування системи рейтингового оцінювання підприємств у межах регіону або виду економічної діяльності (конкретизація – за вибором студента).

Тема 14. Обґрунтування економічних рішень на основі аналізу потенційних можливостей підприємства

Прийоми оптимізації показників діяльності підприємства. Пошук і розрахунок потенційних можливостей розвитку підприємства. Вплив зовнішніх факторів на певний аспект діяльності підприємства. Обґрунтування економічних рішень та оцінювання їхньої ефективності.

Питання для самоконтролю

➤ Які прийоми оптимізації показників діяльності підприємства Вам відомі? Яка роль даних методів в обґрунтуванні та прийнятті економічних рішень?

- Розкрийте сутність методу побудови дерева рішень. Яка основна мета застосування цього прийому оптимізації показників діяльності підприємства?
- У чому полягає сутність методу лінійного програмування? Які його переваги та основні етапи проведення? У яких випадках найбільш доцільно застосовувати цей прийом оптимізації показників діяльності підприємства?
- Які, на Вашу думку, можливості застосування методу Монте-Карло для оптимізації показників діяльності підприємства з метою прийняття економічних рішень?
- Охарактеризуйте можливості застосування методу чутливості для обґрунтування економічних рішень.
- Назвіть основні зовнішні фактори, які впливають на діяльність організації і мають враховуватися під час прийняття управлінських економічних рішень. Який характер впливу кожного з названих Вами факторів?
- На основі яких показників доцільно оцінювати ефективність прийнятих раніше економічних рішень у межах конкретних аспектів діяльності підприємства та загалом? Обґрунтуйте відповідь.

Тести для самоконтролю

- 14.1. Схематичне подання проблеми прийняття рішень, яке використовують для визначення та вибору оптимального напрямку дій із наявних варіантів передбачає:
 - а) метод Монте-Карло;
 - б) метод екстраполяції;
 - в) метод дерева рішень;
 - г) теорія масового обслуговування;
 - д) метод «мозкового штурму».
- 14.2. До методів оптимізації показників належать:
 - а) побудова дерева рішень;
 - б) аналіз чутливості;
 - в) теорія масового обслуговування;
 - г) елімінування;
 - д) дисконтування.

Практичні вправи та завдання

- 14.1. Розрахунок потенційних можливостей розвитку підприємства /територіально адміністративної одиниці методами:
 - прямого рахунку;
 - порівняння;
 - детермінованого факторного аналізу.
- 14.2. Оптимізація величини прибутку підприємства.

Завдання для самостійної роботи

- 14.1. Візуалізація результатів виконання практичного завдання шляхом представлення мультимедійної презентації або належно оформленого реферату.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

3.1. Базова

1. Аналіз господарської діяльності : навчальний посібник / за заг. ред. І. В. Сіменко, Т. Д. Косової. К. : Центр учбової літератури, 2013. 384 с.
2. Мармоза А.Т. Теорія статистики : підручник. К. : Центр учбової літератури, 2013. 592 с.
3. Міщук Г.Ю., Джигар Т.М., Шишкіна О.О. Економічний аналіз : навч. посібник. Рівне : НУВГП, 2017. 156 с.
4. Паршин Ю.І., Паршина О.А. Основи економічного аналізу : навч. посібник. Дніпро, 2020. 180 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5693/1>.
5. Прийняття управлінських рішень : навчальний посібник / Ю. Є. Петруня, Б. В. Літовченко, Т. О. Пасічник та ін. за ред. Ю. Є. Петруні. 3-тє вид., переробл. і доп. Дніпропетровськ : Університет митної справи та фінансів, 2015. 2 09 с. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/1_104_95052646.pdf.

3.2. Допоміжна

6. Аналіз статистичний / І. М. Геллер. Енциклопедія Сучасної України / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. URL: <https://esu.com.ua/article-44037>.
7. Биба В. В., Міняйленко І. В., Теницька Н. Б. Аналіз підприємницької діяльності : навч. посіб. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 182 с. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/Polntnu/6199>.
8. Близнюкова О. М., Галушко Л. Я., Мельничук І. Я. Прийняття управлінських рішень як процес: можливості застосування фасилітації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Психологія. 2022. № 2. С. 100–103. DOI: <https://doi.org/10.32782/psyvisnyk/2022.2.20>.
9. Кравченко М., Голюк В. Прийняття управлінських рішень: сутність та сучасні тенденції розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-37>.
10. Кривов'язюк І. В., Пахольчук А. І. Процес прийняття господарських рішень та його вплив на ефективність діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2013. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1962>.
11. Мазур Н. О. Альтернативні форми організації робочого часу: вигоди для роботодавців. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні соціально-економічні проблеми держави і регіонів» : зб. матеріалів, присвяч. 50-річчю факультету економіки та менеджменту ДонНТУ. Секція 1 «Стратегічні пріоритети розвитку економічних відносин на макро- та мікрорівнях» (13-14 трав. 2019 р., м. Покровськ). Покровськ : ДонНТУ, 2019. С. 107–110.
12. Мазур Н. О., Вербицька Н. В. Систематизація показників і джерел інформації кількісного руху персоналу організації. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика* : зб. наук. пр. 2017. №1(13). С. 166–174.

13. Мазур Н. О. Гармонізація інтересів суб'єктів соціально-трудових відносин на основі запровадження гнучких режимів робочого часу. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. Економіка. 2018. Випуск 4(84). С. 96–105. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/16020/>.
14. Мазур Н. О., Формування системи показників руху працівників як індикаторів оцінювання ефективності управління персоналом. *Інноваційні засади управління людськими ресурсами: можливості, виклики, пріоритети досягнення соціально-економічної безпеки* : колективна монографія / за наук. редакцією д.е.н., професора Міщук Г. Ю. Рівне : НУВГП, 2020. С.365–376. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/18923/1>.
15. Мазур Н. О., Хильчук Е. В. Керівник підприємства і головний бухгалтер: розподіл управлінських функцій. *Реалізація компетентнісного підходу у підготовці фахівців з обліку і оподаткування*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю кафедри обліку і аудиту, 22 листопада 2018 року. Рівне : НУВГП, 2018. С. 337–339. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/13190>.
16. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків : навчальний посібник / Балджи М. Д. та ін. Одеса : ОНЕУ, 2013. 670 с.
17. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Теорія прийняття рішень». URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/retrieve/52501/>.
18. Наливайко Л., Симоненко Т. Методи прийняття управлінських рішень : конспект лекцій з навчальної дисципліни. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. 67 с.
19. Основи менеджменту : навч. посіб. з дисципліни / І. О. Щєбликіна, Д. В. Грибова. Мелітополь : Вид. буд. Мелітоп. міськ. друк. 2015. 479 с. URL: https://pidru4niki.com/75098/menedzhment/osnovi_menedzhmentu.
20. Рощик І. А. Соціально-економічна статистика : навчальний посібник. Рівне : НУВГП. 2010. 338 с.

21. Статистика. Конспект лекцій. URL: <https://buklib.net/books/35932/>.
22. Творошенко І. С. Технології прийняття рішень в інформаційних системах : навч. посібник. Харків : ХНУРЕ, 2021. 120 с. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/852237f5-57f7-44c3-87c8-8641eb0463cd/c>.
23. Tvaronavičienė M., Mazur N., Mishchuk H., Bilan Y. Quality of life of the youth: assessment methodology development and empirical study in human capital management. Economic Research-Ekonomiska Istraživanja. 2021. P. 1–18. DOI: 10.1080/1331677X.2021.1956361.

3.3. Інформаційні ресурси

1. Економічний аналіз. Вікіпедія : веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
2. Національний класифікатор України Класифікатор професій ДК 003:2010. URL: <https://jobs.ua/classifier>.
3. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України (URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>).
5. Офіційний сайт Міжнародної організації праці. URL: www.ilo.org/.
6. Офіційний сайт Федерації профспілок України. URL: <http://www.fpsu.org.ua/>
7. Рішення. Вікіпедія : веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
8. ІАС Консультант. Інформаційно-аналітична система по законодавству України. URL: <http://consultant.parus.ua/>
9. Ок. Кадровик. URL: <https://kadrovik.isu.net.ua/>
10. Наукова бібліотека НУВГП – м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75. URL: <https://lib.nuwm.edu.ua/>
11. Інформаційні ресурси у цифровому репозиторії НУВГП <http://ep3.nuwm.edu.ua/>
12. Періодичні фахові видання.